

Qorti tal-Appell Kriminali

Onor. Imhallef Dr. Edwina Grima LL.D.

Appell Nru: 105/2019

106/2019

Il-Pulizija

(Spettur Geoffrey Azzopardi)

Vs

-Omissis-

Carol Bonnici

David Sant

Illum, 06 ta' Jannar 2021

Il-Qorti;

Rat l-akkuzi dedotti kontra l-appellanti, Carol Bonnici u David Sant, detenturi tal-karta tal-identita' Maltija bin-numri 721459M u 70383M, akkuzati quddiem il-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti ta' Gudikatura Kriminali talli fis-7 ta' Marzu, 2012, f'xi hin bejn il-11:00 AM u s-13:00 PM, fl-isptar Karen Grech fil-Pieta:

B'nuqqas ta' hsieb, bi traskuragni, jew b'nuqqas ta' hila fl-arti jew professjoni taghhom jew b'nuqqas ta' tharis ta' regolamenti, kkaġunaw l-mewt ta' John Darmanin (ID: 573848m) bi ksur tal-Artikolu 225(1) tal-Kapitolu 9 tal-Ligijiet ta' Malta.

Rat is-sentenza tal-Qorti tal-Magistrati (Malta) bhala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali tal-25 ta' Marzu, 2019, fejn il-Qorti, filwaqt li lliberat lil *Omissis* minn kwalunkwe htija u piena, wara li rat l-Artikolu 225(1) tal-Kapitolu IX tal-Ligijiet ta' Malta, sabet lill-imputati Carol Bonnici u David Sant hatja tal-akkuza miġjuba fil-konfront tagħhom u filwaqt li kkundannat lil Carol Bonnici għal multa ta' erbat elef ewro (€4,000), kkundannat lil David Sant għal multa ta' sebat elef ewro (€7,000).

Tali multi għandhom jithallsu mill-hatja b'rati mensili u konsekuttivi ta' mhux anqas minn mija u hamsin ewro (€150), bl-ewwel pagament isir fi żmien xahar mil-lum, b'dan illi jekk il-hatja jonqsu milli jhallsu pagament wiehed, il-bilanċ jiġi dovut minnufih u jiġi konvertit fi prigunerija skond il-ligi.

Inoltre, bl-applikazzjoni tal-Artikolu 533 tal-Kapitolu IX tal-Ligijiet ta' Malta, ordnat lill-hatja jhallsu bejniethom l-ammont ta' €1,644.99 rappreżentanti l-ispejjeż peritali.

Rat il-fedina penali aġġornata tal-appellant esebita mill-Prosekuzzjoni fuq ordni tal-Qorti.

Rat ir-rikors tal-appell ta' Carol Bonnici, ppreżentat fl-4 ta' April, 2019, fejn talbet lil din l-Qorti tirrevoka s-sentenza msemmija u tilliberaha minn kull htija u piena, jew, alternattivament, tvarjaha in kwantu tikkonċerna l-piena.

Rat ir-rikors tal-appell ta' David Sant, ippreżentat fid-9 ta' April, 2019, fejn talab lil din l-Qorti thassar u tirrevoka l-parti fejn sabet lill-appellant David Sant hati skond l-Artikolu 225(1) tal-Kapitolu IX tal-Ligijiet ta' Malta u konsegwentement tilliberaha minn din l-akkuza. Fin-nuqqas, u cioe', f'kaz li dan l-appell ma jintlaqax, tirriformaha fil-parti tal-piena w tinfliggi piena inqas harxa li tirrispekkja l-kaz in ezami.

Rat l-atti tal-kawza u d-dokumenti eżebiti.

Semgħet il-provi.

Semgħet trattazzjoni.

Ikkunsidrat:

Illi l-ilment komuni mqanqal miz-zewg appellanti David Sant u Carol Bonnici huwa marbut mal-apprezzament tal-provi magħmul mill-Ewwel Qorti meta din sabithom hatja tal-qtil involontarju ta' pazjent li kien jinsab għal kura ġewwa l-isptar Karen Grech, ċertu John Darmanin. Bonnici tishaq inoltre illi r-rassenja ta' ġurisprudenza li għaliha għamlet referenza l-Ewwel Qorti u li fuqha sejset is-sejbien ta' htija fil-konfront tagħha kienet għal kollox żbaljata u dan għaliex tikkontendi illi erronjament tefgħet il-fattispeċje ta' dan il-każ fil-keffa tal-errur professjonali, meta l-mewt ta' Darmanin ma kienx marbut man-natura tal-kura lilu somministrata, iżda allegatament kaġun ta' nuqqas ta' prevedibbilita' ta' l-event dannuż.

Illi l-Qorti ser titratta z-zewg appelli mressqa minn Sant u Bonnici kontestwalment billi fl-essenza jikkonċernaw l-istess ilment kemm fuq bażi fattwali kif ukoll fuq dak legali.

Issa ġie kostantement ritenut illi l-apprezzament tal-fatti mill-Qorti ta' l-ewwel grad ma għandux normalment jiġi ddisturbat minn Qorti ta' kompetenza superjuri u li dan għandu jsir biss f'dawk il-każijiet fejn iċ-ċirkostanzi jkunu tali li jikkonvinċu l-Qorti ta' revizjoni li l-apprezzament ta' l-Ewwel Qorti kien tant żbaljat li altrimenti tkun ser tiġi kkrejata ingustizzja. Illi l-Qorti f'dan il-każ kellha l-okkażjoni tisma' xhud ġdid fil-konfront ta' l-appellanti, issa fi stadju ta' revizjoni u cioè' dik li kienet ko-akkużata mal-appellanti għar-reat lilhom addebitat u cioè' Maria Bondin, li ġiet illiberata minn kull htija u għalhekk saret xhud kompetenti issa f'dan l-istadju tal-proċeduri, għalkemm il-Qorti tistqarr illi x-xieħda tagħha ma tefgħetx wisq dawl ġdid fuq il-fatti tal-każ.

Illi Darmanin ġie mdahhal bhala pazjent ġewwa l-isptar Mater Dei wara li sofru minn puplesija. Sussegwentement ġie trasferit għal rijabilitazzjoni fl-isptar Karen Grech. Darmanin spiċċa jsofri minn dizabilita' fil-persuna tiegħu u magħdud ma' dan kien afflitt mill-kundizzjoni tad-dimenzja, marda kkaratterizzata minn telf ta' memorja, problemi bir-raġunament u komunikazzjoni u nuqqas ta' abbilita' li jitwettqu l-

attivitajiet bażiċi ta' kuljum. Jidher li kien għalhekk illi Darmanin ma kienx qed jiġi fdat jiekol mingħajr superviżjoni u li kien kontra-indikat illi l-ikel tiegħu jkun ta' natura solida jew likwiduża billi l-kundizzjoni prekarja tas-saħħa u l-istat kliniku tiegħu, u cioè' il-puplesija abbinata mad-dimenzja, kienu qed jimpeduh, fost affarijiet ohra, milli jiekol b'mod normali billi jomgħod u jibla' l-ikel. Illi huwa inkontestat illi Darmanin miet meta faga f'biċċa tiġieġa li ġiet lilu offruta għall-ikel mill-isptar f' dik l-għodwa tas-07 ta' Marzu 2012. Illi l-Prosekuzzjoni xliet tlett infermiera bir-responsabbilta' għan-nuqqas ta' harsien adegwat tal-pazjent Darmanin, nuqqas li, fil-fehma tagħha, wasslet għad-deċess tiegħu.

Illi l-Qorti hija tal-fehma illi sabiex tiġi stabbilita ir-responsabbilta' penali għal mewt ta' Darmanin kien hemm żewġ fatturi determinanti li l-Ewwel Qorti kellha tqies u cioè' fl-ewwel lok, jekk it-tip ta' ikel li ingħata Darmanin sabiex jiekol f' dik l-għodwa, u l-mod kif ġie lilu ppreżentat kienx ikel addatat għal kundizzjoni medika tiegħu, u min kien responsabbli biex jara li dan isehh, u fit-tieni lok jekk fil-hin tal-ikel il-pazjent kellux jkun '*supervised*' u cioè' jekk kellux jkun hemm persuna għassa miegħu sabiex tikkonstata jekk huwa jkunx qed jogħmod l-ikel sew u jiddigerieh, u allura jekk fl-affermattiv min naqas li jagħmel dan.

Fil-fatt waħda mill-linji difenzjonali adottati mill-appellanti hija marbuta mal-interpretazzjoni li qed tingħata lit-termini użati ġewwa l-isptar dwar '*soft mashed food*' u '*under supervision*'. Illi l-Qorti hija tal-fehma illi t-tweġiba għal dawn iż-żewġ kweżiti tinsab f'prova indipendenti u cioè' fil-*file* mediku tal-vittma minn fejn jemerġu l-problemi fiżiċi u mentali li kien afflitt minnhom Darmanin. Jidher li l-pazjent kellu storja twila ta' depressjoni, kien għamel żmien jabbuża mill-alkohol u kien ipejjep. Ġie ammess l-isptar Mater Dei meta sofru puplesija. Kien afflitt ukoll mid-dimenzja, b'dan għalhekk illi huwa ma setax iġix il-hajja b'mod indipendenti u kellu jiġi assistit f'hafna bżonnijiet bażiċi u ta' kuljum. Illi fost diversi impedimenti fiżiċi li kien afflitt minnhom Darmanin jirriżulta illi huwa ma kienx kapaci jiekol b'mod normali. Ma kienx jomgħod l-ikel u ma kienx kapaci jibla'. Din il-kundizzjoni madanakollu jidher li bdiet titjieb tul il-permanenza tiegħu ġewwa l-isptar Karen Grech fejn ġie trasferit mill-isptar Mater Dei u dan għar-rijabilitazzjoni. Illi meta daħal l-isptar Karen Grech

fit-18 ta' Jannar 2012, kien sar *assessment* tal-kundizzjoni klinika tiegħu fejn fost in-notamenti hemm indikat hekk:

Pt walks independently but needs to be washed. He wears nappy but goes to the toilet. Pt was seen by SLP @MDH and advised to give liquidized TS2 with caution and well propped up. 19/01/12 : Seen by SLP and advised soft moist diet and thickener stage 2.

F'dan il-jum ukoll gie indikat illi wiehed mill-ghanijiet wara l-kura li kien qed jircievi Darmanin ġewwa l-isptar, sabiex ir-rijabilitazzjoni tiegħu tkun ta' suċċess, kien "*to improve independence in feeding*". Illi fil-fatt minn *chart* li tinsab fil-*file* mediku magħmula mit-terapisti Samantha Scerri u Josephine Vella, tnejn minn nies li l-Prosekuzzjoni tonqos milli tressaq bħala xhieda, u li kienu qed isegwu il-progress ta' Darmanin, jiġi registrat dan il-progress fl-"*Occupational therapy and progress sheet*":

Feeding:

19/01 - dependant

20/01 verbal prompting +++and supervised

15/12 verbal prompting ++ and supervised

05/03 - verbal prompting only.

Fil-fatt min-noti kliniċi tat-terapisti jirriżultaw is-segwententi kummenti:

19/01/2012- (Samantha Scerri) Feeding assessment was carried out today. Client is independent, however requires verbal prompting+++ and supervision due to emotional and cognitive status.

03/02/2012 SLP - liased with wife re: swallowing difficulties. Explained that chewing might be lacking ... confusion and alertness of food in mouth. Recommended to keep on soft mashed diet and encouraged alternating soup and soft to trigger swallow.

Illi *gol-file* mediku fil-fatt hemm karta ta' lewn isfar fejn b'ittri kbar fuqha hemm indikat is-segwententi: "*Soft/mashed diet - Thickened fluids thicken to stage 2, position for feeding propped, use cup, supervise during feeding.*" Din il-karta jidher li kienet imwahnha mas-sodda ta' Darmanin, ovvjament biex l-istaff '*on duty*' miegħu jkun konxju ta' dawn il-bzonnijiet. Dak in-nhar tas-sinistru kienu iż-żewg appellanti

assenjati ma' dan il-pazjent biex jieħdu ħsiebu, David Sant bhala *nurse* u Carol Bonnici bhala *nursing aid*.

Jirriżulta ukoll illi fl-20 ta' Frar 2012 kien sar pjan biex il-pazjent jiġi rilaxxjat mill-isptar u jintbagħat lura id-dar fit-02 ta' Marzu 2012, iżda fis-27 ta' Frar 2012 jidher li dan il-pjan inbidel u l-pazjent ġie awtorizzat jitlaq imbagħad fid-09 ta' Marzu 2012, iżda sfortunatament jumejn qabel huwa tilef ħajtu.

Illi allura anke minn eżami tal-*file* mediku tal-pazjent kien jirriżulta ċar illi huwa kellu diffikultà biex jiekol waħdu. Illi għalkemm l-appellanti jikkontendu illi huma kellhom biss jagħtuh daqqa t'għajn waqt li jkun qed jiekol u mhux ikunu "*on constant watch*", madanakollu minn dawn ir-rapporti kliniċi u mediċi huwa evidenti illi Darmanin ma kienx f'posizzjoni jiekol waħdu mingħajr ma jkun hemm xi hadd fiżikament preżenti hdejh, anke jekk mhux il-hin kollu, biex jissuggerielu kif għandu jagħmel f'din l-attività' bazika tal-ħajja u cioe' kif għandu jiekol u kif għandu jomgħod l-ikel sew u jbilgħu.

Issa għalkemm l-appellanti jikkontendu, kif ingħad, li ma kenitx parti mill-pjan ta' kura tiegħu illi jkun hemm infermiera il-hin kollu preżenti mall-pazjent waqt il-hin ta' l-ikel, madanakollu huwa evidenti illi xi forma ta' superviżjoni kellha tiġi eżercitata, jekk xejn biex ikun hemm dak il-*verbal prompting* indikat mit-terapisti. Dan ma jidherx li seħħ, bl-ikel jiġi servut lil pazjent għal habta tal-11:15/11:30 a.m. u bl-appellanti Carol Bonnici tinduna li l-pazjent kien nieqes mis-sodda biss fl-12:00. Mhux biss iżda fi sptar fejn suppost li l-pazjenti kollha jkun taħt il-kura tat-tobba u infermiera, pazjent li kien qed jifga fl-ikel, irnexxielu jomgħod mill-kamra tiegħu, jaqsam il-kuridur, imur sal-kamra tal-banju b'nifsu maqtuġh, hemmhekk jikkolassa u jmut u hadd ma jinduna b'dak li kien qed jiġri.

Illi huwa fatt ikkontestat illi l-pazjenti fis-sodod numri 17 sa 24 kienu fil-kura tal-appellanti f'dik l-ghodwa tas-07 ta' Marzu 2012 u fil-hin li l-ikel ġie imqassam lil pazjenti la David Sant ma jivverifika dan il-fatt u lanqas Carol Bonnici, bit-tnejn ikunu okkupati fuq xogħol band'ohra. Sant imbagħad jittawwal fil-*ward* ftit qabel l-12:00 jara li t-*tray* tal-ikel ta' Darmanin kien għadu ma ingabarx, jarah bil-qiegħda fis-sodda, u

mingħajr ma jivverifika jekk il-pazjent kienx kiel joħroġ għal brejk fl-12:00 meta huwa ta *hand over* lin-nurse Katya Gauci li kellha tiegħu postu sakemm kien għal brejk u qalilha li kollox kien sew. Bonnici tittawwal f'it tal-ħin warajh, kif tlesti titma' pazjent ieħor f'kamra oħra u Darmanin ikun nieqes mis-sodda tiegħu.

Illi ukoll għalkemm id-difiza targumenta illi t-tigieġ kien ġie inkluz mill-amministrazzjoni ta' l-isptar mal-lista tal-ikel "*soft*", madanakollu huwa indubitat kif jikkonkludi il-Magistrat Inkwirenti stess fil-*proces verbal* minnu redatt illi "***John Darmanin miet indubbjament kawża li vaga fuq ikel solidu waqt li kien għal kura fl-Isptar Karen Grech.***" Dan irrizulta primarjament mill-awtopsja li saret fuq il-kadavru ta' Darmanin minn fejn irrizulta illi l-passaġġ tal-arja tad-decujus kien blokkat b'ikel solidu. Ighid hekk ir-rapport tal-patologisti:

"The stomach contains a meal with solid portions of meat, at least 4 chunks, partly recognised as chicken meat"

Autopsy revealed a large bolus of food obstructing the opening of the larynx, consistent with choking. Further evidence of choking was found as particles of food were present in the distal left main bronchus and its branches and a moderate amount of similar solid food pieces were present in the stomach."

Dawn il-bicciet ta' ikel jidhru fi-ritratti tal-awtopsja esebieti mill-espert mediko-legali Dr. Mario Scerri (fol.49,50 u 51).

Illi minn dawn il-konkluzjonijiet forensiċi jirrizulta illi Darmanin kien kiel ammont ta' ikel mhux hazin u mhux biss dik il-gidma wahda mit-tigieġa kif jikkontendu l-appellanti. Illi mhux biss dan il-pazjent kien kiel meta hadd biss ma induna iżda meta l-appellant Sant innota li t-*tray* ta' l-ikel kien fit-tarf tas-sodda, qabel hareġ għal brejk, assumma li l-pazjent kien kiel u ighid li hallieh bil-qieghda fis-sodda. Ma ivverifikax jekk l-ikel kienx ittiekel minn Darmanin u jekk fl-affermattiv kemm mill-ikel kien lahaq kiel. Lanqas ivverifika jekk l-ikel kienx ġie diġeriet kif suppost mill-pazjent, meta kien ben konxju tal-fatt illi Darmanin ma kienx kapaċi jomgħod u jibla', tant illi fil-*clinical notes* tiegħu hemm indikat, sa jumejn qabel, illi kellu bżonn "*verbal prompting*" biex jiekol u allura l-Qorti tifhem illi kellu bżonn persuna tissuggerielu dak li kellu jagħmel.

Illi allura minn eżami tal-atti processwali, li l-Ewwel Qorti ghamlet esposizzjoni dettaljata ta' l-istess, jirriżulta illi dak in-nhar tas-07 ta' Marzu 2012 kien hemm żewġ persuni responsabbli mill-kura u ħarsien tal-pazjent John Darmanin. Dawn kienu l-appellant David Sant bhala *nurse* u Carol Bonnici, *nursing aid*. Illi kif inghad l-kundizzjoni ta' saħħa ta' Darmanin kienet tali illi ma setax jiekol b' mod indipendenti, tant illi kien perikoluż għalih li jiekol ikel solidu jew inkella lilwiduż hafna. Kellu problemi biex jagħraf jomgħod u jibla' l-ikel u għalhekk kellu jiġi mħares waqt il-hin ta' l-ikel sabiex jiġi assigurat illi dawn iż-żewġ attivitajiet bażiċi kienu qed isiru. Din ir-responsabbilta' kienet taqa' indubbjament fuq l-ispalla taż-żewġ appellanti. Issa dawn it-tnejn minn nies kienu ben konxji tal-fatt illi fin-natura tax-xogħol tagħhom huma iridu necessarjament jieħdu ħsieb iktar minn pazjent wieħed fl-istess hin, pazjenti kollha bi bżonnijiet differenti. Illi allura kellu jkun hemm kordinazzjoni fit-tqassim tax-xogħol sabiex kull pazjent jinghata dik l-attenzjoni li jenħtieġ, li mhux necessarjament tkun ta' l-istess livell. Illi għaž-żewġ appellanti, għalhekk, kien ben magħruf illi fil-hin tal-11:15 ta' fil-għodu kien jibda jittqassam l-ikel mid-*domestics*, liema ikel jidher li kien jiġi imbagħad mgħoddi lil pazjent u miftuġh minn *nursing aid* sabiex isiru l-aċċertamenti li jkun qed jinghata ikel addatat għal pazjent. F' dak il-hin allura kien hemm il-ħtieġa li xi hadd minnhom ikun preżenti sabiex jassikuraw rwieħhom illi kull pazjent qed jinghata ikel addatat għal kundizzjoni medika tiegħu. Illi huwa fatt inkontestat illi xi hadd kellu jara illi n-natura ta' ikel li jinghata Darmanin kien tali illi ma joffriex periklu għalih u li jkun skond l-istruzzjonijiet mogħtija u cioe' li ma jkunx solidu u jekk fl-affermattiv li dan jiġi mgħaffeg qabel ma jibda jieklu. Mhux biss, iżda waqt il-hin ta' l-ikel Darmanin kellu jittpogġa bil-qieghda sew (*propped up*) u jiġi mogħti daqqa t' għajn kultant sabiex jiġi vverifikat illi huwa jkun qed jomgħod u jibla' l-ikel sew. Dan kollu, sfortunatament f' dan il-każ, ma sehħx minn min f' dak il-hin, kellu ir-responsabbilta' f' idejh għal dan il-pazjent. David Sant kien qieghed jissorvelja *nurse on training* biex tissomministra xi medikazzjoni lil pazjenti oħra li *del resto* f' dik l-għodwa ma kenux jaqgħu fir-responsabbilta' tiegħu. Carol Bonnici kienet tinsab f' kamra oħra qed titma' pazjent li kien wieħed minn dawk li jaqgħu taht ir-responsabbilta' tagħha u li kien jinneċċesita li jiġi mitmugh. Illi meta spiċċat titma lil Salvu Grixti kien tard wisq għaliex Darmanin kien diġà laħaq faga fl-ikel li ġie offrut

lilu. Dan iktar u iktar meta Darmanin kien magħruf li spiss kien iqum u johroġ minn kamartu u saħansitra anke jipprova inehhi hwejjġu u jitlaq 'il barra mis-sala.

Issa ż-żewg appellanti jikkritikaw s-sentenza appellata għaliex jikkontendu illi l-elementi meħtieġa sabiex jissussisti ir-reat kolpuż ma jikkonfigurawx f'dan il-każ billi huma kienu diligenti u prudenti fix-xogħol tagħhom u ma naqqsu bl-edba mod milli jeżerċitaw dik il-prudenza u kuranza li titkellem dwarha l-ligi. Bonnici minn naħa tagħha tishaq illi ma seta' qatt kien hemm il-prevedibbilita' ta'l-event dannuż u dan meta hi għamlet dak kollu minnha mistenni fl-eżercizzju ta' dmirha.

Spjanati dawn il-fattispeċje tal-każ li johorġu mill-atti probatorji allura huwa konfigurabbli n-ness bejn l-event dannuż u l-att ta' ommissjoni minn naħa ta' dawn żewg infermiera li kien fid-dmir tagħhom li jharsu il-pazjent fil-waqt li hu kien taħt l-kura tagħhom. Dan magħdud, madanakollu, fil-fehma ta' din il-Qorti, kien hemm diversi fatturi determinanti li mhux kollha huma attribwibbli għall-appellanti li jstabilixxu dan in-ness:

1. In-natura ta'l-ikel li gie mgħoti lil John Darmanin ma kienx ikel addatat għal kundizzjoni medika tiegħu. Din id-deċizzjoni ma kenitx wahda li taqa' fil-manzjonijiet taż-żewg appellanti. Dan, kif ingħad, jirrizulta mill-konkluzjonijiet tal-esperti forensiċi li jsibu ikel solidu fl-intern tal-mejjet konsistenti f'tigieġ.
2. Illi l-persuni responsabbli għal Darmanin kienu iż-żewg appellanti, bl-appellant David Sant jinsab fi grad oghla minn Bonnici u allura li kellu ir-responsabbilita' jara kif jitqassam ix-xogħol bejniethom.
3. Illi hemm prassi fl-isptar illi l-hin li fih il-pazjenti jiġu mogħtija *t-treatment* jikkoinċidi mal-hin li jiġi servut l-ikel.
4. Illi jidher illi kien fir-responsabbilita ta' dawn it-tnejn minn nies li jqassmu l-ikel lil pazjenti għalkemm dan jingiebb fis-sala mis-servjenti.
5. Kienet persuna mhux magħrufa li qassmet l-ikel lil pazjent Darmanin u f'dan il-hin hadd mill-appellanti ma kien preżenti. Ma jidherx li kien hemm xi *policy* fl-isptar illi is-servjenti ma iġgħaddux ikel lil pazjenti jekk ma jkunx hemm in-nurse jew in-nursing aid preżenti.

6. David Sant llarga minn fuq ix-xogħol lil allokat billi jmur jassisti *nurse on training* tagħti *t-treatment* lil pazjenti ohra a skapitu tal-pazjenti assenjati lilu. Ighid li l-prassi fl-isptar kienet li kulhadd jagħti daqqa t'id fejn hemm bżonn.
7. Carol Bonnici tgħid li assigurat ruhha li l-ikel tal-pazjenti fis-sodod numri 21 sa 24 ma kienx għadu wasal. Dan hu kontradett mix-xieghda ta' l-infermiera Katya Gauci li tishaq li għal hdax u nofs l-ikel kollu kien tqassam¹. Bonnici iżda tgħid li rat lil Darmanin rieqed u tmur fil-kamra tal-biswit biex tassisti iż-żewġ pazjenti li kien hemm f'din il-kamra fosthom lil ċertu Salvu Grixti. Dan ħadilha ammont twil ta' hin u f'dan il-hin Darmanin lahaq kiel waħdu.
8. Meta tittawwal nofs siegħa wara, għal habta ta' nofs in-nhar, tgħid li sabet lil pazjenti l-ohra qegħdin jieklu u lil Darmanin nieqes mis-sodda tiegħu.
9. David Sant ttawwal lil Darmanin ftit qabel ħareġ għal brejk f'12:00 u f'dan il-hin Darmanin kien bil-qieghda fis-sodda bit-tray ta' l-ikel miftuġh u hdejn it-tarf tas-sodda u bis-servjenti qed jiġbru l-ikel. Telaq għal brejk u ta' *hand over* lil Katya Gauci u jassigura li l-pazjenti kienu lesti u kielu.

Illi hija l-fehma tal-Qorti illi kienu dawn il-fatturi kollha abbinati flimkien li kkontribwew għall-event dannuz li allura seta' kien prevedibbli mhux biss għaż-żewġ appellanti, iżda għall-amministrazzjoni tal-isptar u għal min jinsab fil-gerarkija aktar oghla miż-żewġ appellanti. Dan madanakollu ma jeżonerahomx għal kollox mir-responsabbilta' penali, kif donnhom qed jippretendu, billi jitfgħu l-ħtija fuq terzi biss għan-nuqqasijiet tagħhom li l-Ewwel Qorti tajjeb telenka fis-sentenza tagħha.

Illi jibda biex jingħad illi John Darmanin kienu ilu rikoverat għewwa l-isptar Karen Grech għal kważi tlett xhur u allura kien ben magħruf għall-appellanti ir-riskji li kienu marbuta ma' dan il-pazjent tenut kont ta' incidenti simili li kienu inqalġhu tul il-permanenza tiegħu fl-isptar. F'dan iż-żmien kellu jkun evidenti illi John Darmanin kellu jingħata attenzjoni akbar minħabba illi l-abbilitajiet konjittivi u intellettuali tiegħu kienu indeboliti. Huwa inutli għall-appellanti iġhidu illi dan il-pazjent kien ser jiġi rilaxxjat mill-isptar jumejn wara l-event kolpuż għaliex sal-mument illi huwa kien

¹ Fol.115 tal-proċess

taht il-kura tagħhom huma kienu fi dmir jaraw illi ma jinkorriex f'ebda għawg. Ma kienu ifisser illi għaliex l-pazjent kien ser jiġi rilaxxajt dan kien fieq mill-kundizzjoni ta' saħħa tiegħu tant illi l-mara ta' Darmanin kienet ingħatat istruzzjonijiet mill-infermiera u professjonisti oħra dwar kif kellha titkompla il-kura tal-pazjent meta jmur lura id-dar, fosthom li jibqa' jingħata ikel mhux solidu u li jiġi sorveljat waqt il-hin tal-ikel.

“Negligence occurs as a result of a person breaching a duty of care that is owed to another person, and the damage that consequently ensued was not too remote to that breach. In the medical context this naturally pertains to the relationship of the doctor and the patient. Here a breach is revealed once a doctor has descended below the recognised standards of practice on the clinical scale and consequently, by act or omission, inflicted some sort of detriment upon the patient. Specifically, the second limb of the test warrants that the detriment endured has a causal link to the negligent act. ...

The law of negligence requires that for any claimant to succeed, the court must be satisfied that the defendant in question owed him a duty of care, that there was breach of duty by the defendant and finally the claimant's damages were as a result of the breach. ...

Duty of care means that any single person must always take reasonable care so that he can avoid omissions and acts that he can foresee reasonably as likely to result to injury to his neighbor. In negligence law, a neighbor is that person who is directly and closely affected by one's act such that one is supposed to have him/her in contemplation to be affected when directing the mind to the omissions and acts in question. Standard of care must be proved by deciding whether the defendant in question owed the plaintiff a standard of care, the level of standard of care that the defendant owed the plaintiff and lastly, by determining whether another reasonable person in the same field like the defendant would do the same. ²

Dan ifisser illi l-kulpa tirrizulta kull meta l-kondotta mistennija taqa' taht l-istandard meħtieġ minn dawk in-nies imsejja biex jagħtu l-kura sanitarja bħalma huma l-infermiera. Illi dan l-istandard ta' kura jaqa' taht dak il-livell mistenni meta l-kondotta ommissiva tkun tali li l-event dannuz kien prevedibbli li kieku dak l-istandard intlaħaq. Illi għalkemm l-appellanti Carol Bonnici tilmenta illi l-Ewwel Qorti strahet fuq rassenja ta' gurişpridenza żbaljata, ma jidhirx illi l-konsiderazzjonijiet ta' natura

² <https://www.lawteacher.net/free-law-essays/medical-law/elements-of-tort-of-negligence-medical-law-essay.php>

legali magħmula mill-Ewwel Qorti tbiegħdu mill-principji legali bażiċi li jsawwru l-istitut tal-kulpa fil-kamp penali. Illi anke meta s-sentenza appellata tagħmel referenza għall-errur professjonali, l-istess principji japplikaw bid-differenza illi meta si tratta ta' att ommissiv jew kommissiv magħmul minn professjonista, l-qorti neċessarjament trid tqies l-imġieba mistennija minn dak il-professjonista fil-kamp ta' speċjalizzazzjoni tiegħu u mhux taht l-ottika tal-*bonus pater familias*, fil-hajja ta' kuljum. Illi l-imġieba mistennija minn kull haddiem fil-qasam sanitarju hija marbuta mal-komportament mistenni minn dawn in-nies imsejġha biex jaqdu dmirhom fit-taqsimha tas-saħħa, komportament allura li huwa uniku għal vokazzjoni tagħhom. Allura meta dak il-komportament jaqa' taht il-livell mistenni minnhom ta' kura li trid tingħata allura hemmhekk tirriżulta dik in-negligenza, non-kuranza u nuqqas ta' prudenza li titkellem dwarha l-liġi.

L-appellanti allura jridu jwiegħbu għal dawk l-atti ta' ommissjoni kommessi minnhom u ma jiswa għal xejn illi jippruvaw jixhtu il-htija fuq terzi injoti, għalkemm dan jista' jittiehed in konsiderazzjoni fl-ikkalibrar tal-piena.

“la responsabilità penale di ciascun componente di una equipe medica non può essere determinata sulla base dell'accertamento di un errore diagnostico genericamente attribuito alla equipe nel suo complesso”, dovendo la stessa essere ricollegata “alla valutazione delle concrete mansioni di ciascun componente”, in modo da poter verificare, in concreto, i limiti di operato di ciascuno.(sentenza Cassazione n. 27314 del 31 maggio 2017)

Kif tajjeb stqarret l-Ewwel Qorti jirriżulta illi l-pazjent thalla bl-ikel quddiemu u mingħajr ebda supervizzjoni jew 'daqqa t'ghajn' għal madwar tletin minuta. F'dan il-hin la David Sant u lanqas Carol Bonnici, t-tnejn responsabbli mill-kura tiegħu ma ittawwlu, meta kienu jafu ben tajjeb li kien wasal il-hin biex jitqassam l-ikel. Fil-fatt lanqas biss indunaw illi l-ikel kien gie mqassam, meta xi hadd minnhom kellu jkun prezenti f'dan il-waqt. Meta fl-ahħar ittawal Sant, dan lanqas indenja ruhu jagħmel il-verifici bażiċi u jassigura ruħu illi l-ikel jitneħħa mill-portata tal-pazjent qabel ma fittex johroġ bil-brejk u assigura lin-*nurse* li kienet ser tidhol minflok illi kollox kien taht kontroll. Illi biss ftit minuti wara meta imbagħad fl-ahħar ittawwlet Bonnici, din indunat li l-pazjent kien nieqes minn kamartu u bdiet it-tfittxija għalih sakemm wara

xi hin Darmanin instab mejjet fil-kamra tal-banju. Illi t-trapass ta' hin konsiderevoli bejn meta l-ikel wasal għand il-pazjent sakemm finalment instab mejjet fil-kamra tal-banju huwa indikattiv tal-fatt illi l-ebda wieħed mill-appellanti ma nnota x'attivitá kienet qed issir mill-pazjent f'dan il-hin kollu, attivita' li kienet tinvolvi mhux biss lil pazjent jiekol ammont konsiderevoli tal-ikel li gie offrut lilu jew li sab fil-portata tiegħu, iżda ukoll li dan jillarga mis-sodda tiegħu meta kien f'kundizzjoni li ma jistax jiehu nifs, jerhilha lejn il-kamra tal-banju fejn hemmhekk ikkollassa.

Illi l-Qorti hija tal-fehma, kif donnha kienet l-Ewwel Qorti ukoll, illi l-appellant David Sant li kien is-superjur ta' Bonnici naqas iktar meta fl-ewwel lok, llarga minn hdejn il-pazjenti assenjati fil-kura tiegħu fil-hin li beda jitqassam l-ikel, lanqas biss induna li *in-nursing aid* tiegħu kienet okkupata ma' pazjenti ohra f'kamra ohra, meta finalment ittawwal, għalkemm innota li l-ikel kien għadu ma tnehhiex minn hdejn il-pazjent, ma ivverifikax jekk Darmanin kienx kiel u li l-ikel tnehha mill-portata tiegħu u minflok hareġ għal brejk. Bonnici minn naħa tagħha naqqset milli tivverifika jekk l-ikel li kien ser jiekol Darmanin kienx gie mgħaffeg b'tali mod li seta' jieklu minghajr periklu u dan meta għazlet li titma' pazjent iehor f'kamra ohra li kienet taf li kien ser johdielha ammont konsiderevoli ta' attenzjoni, u meta finalment ittawwlet, l-ikel kien laħaq tqassam u l-pazjenti kollha fil-kamra l-ohra kienu laħqu kielu b'Darmanin jisparixxi mis-sodda tiegħu. Dawn it-tnejn minn nies kellhom ikunu konxju tal-bżonnijiet speċjali li kellu Darmanin u cioe' li dan kellu bżonn l-assistenza waqt il-hin ta'l-ikel kif kien hemm indikat car u tond fil-*file* mediku tiegħu.

Illi għalhekk din il-Qorti ma tara li hemm ebda motiv li jista' igieghlha titbieghed mill-fehma erudita, ben motivata u studjata li għamlet l-Ewwel Qorti biex b'hekk is-sejbien ta' htija se tiġi ikkonfermata. Dan magħdud, madanakollu, l-Qorti ma tistax tattribwixxi l-htija għal kollox liż-żewg appellanti u dan billi, kif ingħad, kien hemm fatturi ohra determinanti li ikkontribwew għal mewt ta' Darmanin u cioe':

- i. l-ikel konsistenti f'tigieġ kklassifikat bħala *soft food*,

- ii. li l-ikel ġie mqassam mingħajr ma kien hemm *in-nurse* jew *in-nursing aid* allokat mal-pazjent preżenti li tivverifika li l-ikel li jinfetaħ ikun addatat għal kull pazjent individwali,
- iii. *t-treatment* ġie somministrat u l-ikel tqassam fl-istess hin. Dan jikkreja piż akbar fuq l-infermiera, biex b'hekk l-infermiera jsibuha aktar diffiċli li jlahħqu ma' dawn iż-żewġ manzjonijiet f'daqqa, u finalment;
- iv. l-infermiera u l-istaff jagħtu daqqa t'id fejn hemm bżonn u dan a skapitu tal-pazjenti li jkunu ġew assenjati lil kull infermier individwali, jista' jservi ta' detriment, bis-sitwazzjoni idejali allura tkun li jkun hemm *surplus staff* li ma jkunx assenjat ma' ebda pazjent u li jkun jista' jimla xi vojts jekk ikun hemm bżonn.

Dawn il-konsiderazzjonijiet kollha għandhom ikollhom piz fuq il-piena li għandha tiġi nflitta fuq l-appellanti billi n-nuqqas ma huwiex attribwibbli lilhom biss, kif ingħad.

Ikkunsidrat:

Illi ż-żewġ appellanti fil-fatt jilmentaw illi l-piena erogata mill-Ewwel Qorti hija eċċessiva u dan meta huma ġew ikkundannati għal piena tal-multa, bl-appellanti Carol Bonnici tiġi kkundannata għal h̄las ta' multa ta' €4000 u David Sant ikkundannat għal h̄las ta' multa ta' €7000.

Illi jibda biex jingħad illi l-piena maħsuba għar-reat tal-omicidju involontarju hija dik ikkontemplata fl-artikolu 225 tal-Kodiċi Kriminali u ċioe' l-piena ta' priġunerija għal żmien mhux iżjed minn erba' snin jew multa mhux iżjed minn h̄dax-il elf sitt mija u sitta u erbghin euro u sebgħa u tmenin ċenteżmu (€11,646.87). Illi l-Ewwel Qorti għazlet li teroga il-piena tal-multa u mhux dik tal-priġunerija effettiva u għalkemm il-multa inflitta mhijiex waħda miti, madanakollu tinsab sewwasew fil-parametri li tikkontempla l-ligi. Dan magħdud, madanakollu, l-Ewwel Qorti meta ġiet biex tikkalibra l-piena kellha tieħu in konsiderazzjoni diversi fatturi. L-ewwel u qabel kollox kellu jittiehed kont tal-fatt, kif ingħad, illi l-mewt ta' John Darmanin ma kienx unikament attribwibbli liż-żewġ appellanti. Inoltre kellha tqies il-fedina penali netta

tagħhom u fuq kollox it-trapass taż-żmien li damu ghaddejjin dawn il-proceduri penali li ma kienx attribwibbli ghaż-żewġ appellanti li dejjem attendew skrupolożament ghas-seduti tal-qorti u ma xekklux il-kors tal-amministrazzjoni tal-gustizzja. Illi allura hija il-fehma ta' din il-Qorti li għandu jkun hemm temperament fil-piena sabiex jirrifletti dawn ic-cirkostanzi.

Għal dawn il-motivi il-Qorti taqta' u tiddeciedi billi tirriforma s-sentenza appellata, tikkonfermaha fejn sabet liż-żewġ appellanti haġja tal-imputazzjoni lilhom addebitata, iżda tvarja il-piena inflitta u tikkundanna lill-appellant David Sant għal hla ta' multa ta' €4000 u lill-appellanti Carol Bonnici għal multa ta' €2000. Tikkonferma s-sentenza appellata fil-bqija, inkluż fejn l-appellanti gew awtorizzati jhallsu l-multa inflitta f' rati mensili ta' mhux anqas minn €150, bl-ewwel pagament jkun dovut fl-ahħar ta' Jannar 2021 u fl-ahħar ta' kull xahar sussegwenti.

Edwina Grima

Imhalled